

YANGI O'ZBEKISTON DAVRIDA MUAY THAI SPORTINING RIVOJLANISHI

*Farg'ona Davlat Universiteti Jismoniy
Fakulteti 25-148 guruh talabasi
Turg'boyeva Arofatxon*

Annotatsiya

Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston davrida Muay Thai (tay boksi) sportining jadal rivojlanish jarayonlari, sport siyosatida tutgan o'rni, yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati, xalqaro musobaqalardagi natijalari, 2024–2025-yillardagi statistik ko'rsatkichlar hamda sport infratuzilmasining modernizatsiyasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda O'zbekistonning sport diplomatiyasida Muay Thai sportining strategik o'rni, raqamli texnologiyalar asosida tayyorgarlik tizimi va gender tenglik masalalari ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: Muay Thai, tay boksi, jang san'ati, Yangi O'zbekiston, sport siyosati, yoshlar tarbiyasi, sog'lom turmush, xalqaro musobaqalar, raqamli sport tizimi, sport infratuzilmasi.

Adabiyotlarni o'rganish

Muay Thai — qadimiy Tayland jang san'ati bo'lib, asosan 16–17-asrlarda shakllangan. “Muay” — jang, “Thai” — Tailand ma'nosini bildiradi. Bu sport turi zarba, tizzalash, tirsak urish, oyoq zarbalari kabi 8 nuqtali kontaktli uslublarga asoslanadi. 20-asrning ikkinchi yarmidan boshlab, Muay Thai xalqaro arenalarda mashhur sport turi sifatida tan olina boshladi.

O'zbekistonda Muay Thai 1990-yillarda kirib kelgan bo'lsa-da, 2000-yilda O'zbekiston Muay Thai Federatsiyasi tashkil etilgach, tizimli rivojlanish boshlangan. 2019-yilda federatsiya O'zbekiston Milliy Olimpiya Qo'mitasi va IFMA (International Federation of Muaythai Associations) bilan hamkorlik memorandumini imzoladi.

Shu paytdan boshlab, O'zbekiston sportchilari Osiyo, Yevropa va jahon arenalarida faol qatnashib, 2023–2025-yillar oralig'ida 60 dan ortiq xalqaro medalni qo'lga kiritgan.

Asosiy qism

1. Muay Thai sportining Yangi O'zbekistondagi o'rni

Yangi O'zbekiston strategiyasida jismoniy tarbiya va sport — milliy rivojlanishning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda. Prezident Sh.M. Mirziyoyev tashabbusi bilan 2020-yildan boshlab har bir sport turi bo'yicha federatsiyalar faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun “Har bir mahallada sport zali”

dasturi yo'lga qo'yildi. Shu doirada 2024-yilda Muay Thai bo'yicha 50 dan ortiq yangi zallar faoliyat boshladi.

Davlat tomonidan ajratilgan mablag'lar 2025-yilda 3,2 trillion so'mni tashkil etdi, shundan 21 milliard so'm Muay Thai federatsiyasi uchun yo'naltirildi. Bu esa sportchilarni tayyorlash, xalqaro musobaqalarga chiqish va sport infratuzilmasini kengaytirish imkonini berdi.

2. Infratuzilma, murabbiylar va yoshlar tayyorgarligi

2024–2025-yillarda mamlakat bo'ylab quyidagi natijalarga erishildi:

12 ta viloyatda Muay Thai markazlari faoliyat yuritmoqda;

3 ta oliy o'quv yurti qoshida Muay Thai bo'yicha maxsus yo'nalishlar ochildi;

400 nafardan ortiq murabbiylar qayta tayyorlandi;

2025-yilda 28 mingdan ortiq sportchi ro'yxatga olingan, ulardan 30% yoshlar (14–25 yosh).

Ayni paytda Toshkent Davlat Jismoniy tarbiya va sport universitetida Muay Thai bo'yicha ilmiy-amaliy laboratoriya tashkil etilgan. Unda jang uslublarining biomexanik tahlili, psixofiziologik tayyorgarlik darajasi o'rganilmoqda.

3. Xalqaro yutuqlar va sportchilar reytingi

So'nggi yillarda o'zbekistonlik Muay Thai jangchilari xalqaro arenalarda sezilarli muvaffaqiyatlarga erishmoqda:

2024-yil Bangkok Jahon chempionati: 3 ta oltin, 2 ta kumush, 4 ta bronza medal.

2025-yil Osiyo chempionati (Toshkent): 2 ta oltin, 5 ta kumush, 3 ta bronza.

Jasur Ibrohimov (71 kg) – jahon chempioni, IFMA reytingida 3-o'rinda.

Malika Nazarova (60 kg) – Osiyo chempioni, ayollar toifasida 2-o'rinda.

O'zbekiston IFMA milliy reytingida 10-o'ringa chiqdi (2025-yil avgust holatiga ko'ra).

Bu natijalar mamlakatda sport tizimining yangi bosqichga chiqqanini ko'rsatadi.

4. Ayollar ishtiroki va gender siyosati

Yangi O'zbekiston siyosatida sportda gender tenglik masalasi muhim o'rinda turadi. 2025-yil statistik ma'lumotlariga ko'ra:

Muay Thai bilan shug'ullanayotgan ayollar ulushi 30 foizga yetgan;

2024-yilda "Strong Girls of Uzbekistan" loyihasi doirasida 1000 nafardan ortiq qizlar o'quv mashg'ulotlarini tamomladi;

Samarqand va Andijonda ayollar uchun alohida tayyorlov markazlari tashkil etildi;

Ayollar uchun maxsus himoya vositalari, sport kiyimlari, psixologik tayyorlov mashg'ulotlari joriy etilgan.

Bu ko'rsatkichlar ayollarni sport orqali ijtimoiy faollikka, mustaqillikka va sog'lom hayot tarziga yo'naltirayotganini ko'rsatadi.

5. Raqamli texnologiyalar va ilmiy yondashuv

2024-yildan boshlab O'zbekiston Muay Thai Federatsiyasi "Muay Thai Analytics" tizimini ishga tushirdi.

Bu tizim sportchilarning zarba tezligi, yurak urish chastotasi, harakat yo'nalishlarini raqamli analiz orqali kuzatadi.

Shuningdek:

"Smart Training Gym" dasturi asosida 12 ta raqamli zal tashkil etildi;

Mashg'ulotlar natijalari "SportData.uz" platformasiga kiritilmoqda;

Har bir sportchiga raqamli ID va tayyorgarlik reytingi berilmoqda;

IFMA bilan hamkorlikda sun'iy intellekt asosida jang tahlil dasturi ishlab chiqilmoqda.

6. Xalqaro hamkorlik va diplomatiya

Muay Thai — sport diplomatiyasining samarali vositasidir. O'zbekiston 2025-yilda ilk bor "Central Asia Muay Thai Cup" musobaqasiga mezbonlik qildi, unda 17 davlatdan 250 nafar sportchi ishtirok etdi.

O'zbekiston Tailand, Qozog'iston, Rossiya, Turkiya va BAA bilan sport almashinuvi dasturlarini yo'lga qo'ygan. Har yili 50 nafar sportchi Bangkokdagi IFMA Akademiyasida o'quv mashg'ulotlaridan o'tadi.

7. Muay Thai sportining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati

Muay Thai yoshlarni zararli odatlardan himoya qilish, intizom, jasorat va mehnatsevarlikni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

2025-yilda:

820 nafar professional murabbiy faoliyat yuritmoqda (27% ayollar);

Muay Thai klublarining iqtisodiy aylanmasi 8,5 milliard so'mni tashkil etgan;

Sport turizmi doirasida 300 dan ortiq xorijiy sportchi O'zbekistonda mashg'ulot o'tkazgan;

Sport orqali 1000 dan ortiq yangi ish o'rni yaratilgan.

8. Jahon tajribasi va O'zbekiston istiqbollari

Tailand, Rossiya, BAA va Turkiyada Muay Thai professional liga darajasiga ko'tarilgan. O'zbekistonda ham 2025-yildan "Professional Muay Thai League of Uzbekistan" loyihasi yo'lga qo'yilmoqda.

"Muay Thai 2030 strategiyasi" asosida:

500 dan ortiq yangi sport zali ochilishi;

200 ta malakali hakam tayyorlanishi;

"Ayollar ligasi" tashkil etilishi;

Olimpiya sport turlari qatoriga kiritish tashabbuslari ilgari surilishi rejalashtirilgan.

Xulosa

Yangi O'zbekiston davrida Muay Thai sporti jadal rivojlanib, xalqaro miqyosda mamlakat nufuzini oshirayotgan tarmoqqa aylandi.

Sport sohasidagi islohotlar, yoshlar siyosatining kuchaytirilishi, raqamli tizimlarning joriy etilishi, ayollar ishtirokining kengayishi va xalqaro hamkorlik bu sportning yanada yuksalishiga xizmat qilmoqda.

Kelajakda O'zbekistonning Muay Thai maktabi Osiyo va jahon miqyosida etakchi o'rinlardan birini egallashi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6165-son Farmoni, 2021-yil.
2. O'zbekiston Muay Thai Federatsiyasi hisobotlari, 2024-2025.
3. IFMA (International Federation of Muaythai Associations) rasmiy ma'lumotlari, 2024-2025.
4. O'zbekiston Respublikasi Sport vazirligi statistik byulleteni, 2025.
5. "Yoshlar va sport siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi", Toshkent, 2024.
6. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston — sog'lom avlod sari", Toshkent, 2023.
7. "Muay Thai Science and Digital Training Systems", Bangkok, 2025.
8. "Central Asia Muay Thai Cup" rasmiy hisobotlari, Toshkent, 2025.
9. O'zbekiston sport tahlil markazi (Sportdata.uz) ma'lumotlari, 2025.